COLECȚIILE MUZEALE DE ȘTIINȚE NATURALE ÎN ÎNVĂȚĂMÎNTUL DIN MUZEELE R. S. CEHOSLOVACĂ

Iosef UJCIK

În diferite țări din lume muzeologii sînt preocupați de realizarea unei permanente legături între muzeu și școală.

În această direcție își îndreaptă atenția lucrătorii și colaboratorii științifici din muzeele cehoslovace; s-a discutat mult despre această problemă și s-au ținut multe conferințe.

Potrivit concepțiilor teoreticienilor învățămîntului, este posibilă existența unei gîndiri adînc abstracte și a unei capacități de imaginație deja de la o vîrstă fragedă a copilului, noi sîntem totuși de părere că învățămîntul intuitiv s-a dovedit a fi metoda cea mai eficientă pentru consolidarea cunoștințelor. De-abia o cunoaștere detaliată poate duce la o cunoscută analogie și dă posibilitatea unei remiteri a obiectului palpabil spre o expresie de comunicare. Reiese deci că metoda cea mai bună în prezent rămîne tot aceea a întrebuințării obiectelor concrete.

Forma de colaborare a muzeului cu școala

Dacă echipa noastră de lucru „școală și muzeu" se preocupă de problematica valorificării colecțiilor de științe naturale ale muzeelor pentru învățămînt ar trebui abordate mai multe probleme legate de această chestiune.

Colaborarea dintre muzeu și școală trebuie privită în mod diferit în funcție și de nivelul sau profilul școlii. Cu totul alte cerințe impune colaborarea cu școlile generale și altele cu cele superioare. Elevi, școlilor generale au nevoie mai ales de vizitarea completă și de durată a expozițiilor. În școlile superioare profesorii de biologie (științe naturale) se străduiesc să completeze cunoștințele elevilor în muzeu și în acest scop apelează la obiecte care din cauza mărimii și rarității lor nu pot fi găsite în cabinetele școlare. În acest scop, elevii de la liceu au mai mult nevoie de o comparație a diferitelor obiecte și de un studiu al literaturii respective. Foarte mulți dintre ei se interesează de ecologie, sau de anumiți biotopi, și așa mai departe.

În liceu întîlnim elevi care doresc să studieze mai departe la universitate și din aceștia foarte mulți doresc să urmeze Facultatea de științe naturale. Atunci este necesar să ne gîndim la ce le putem oferi, în muzeele mai mari sau mici, acestor cointeresați. În muzeele mari ni se pare foarte probabil să putem satisface destul de ușor toate cerințele studenților. Totuși nu toți studiază în orașe în care găsim muzee mari. Aceasta mai depinde și de posibilitățile ce pot fi oferite studenților de către lucrătorii și colaboratorii științifici.

În cazul cînd în muzeu activează și un botanist, studentul interesat în studiul botanicii, nu va avea greutăți să participe la alcătuirea unui ierbar pentru muzeu. În același timp i se oferă posibilitatea studierii și a altor ierbare deja constituite, iar pe de altă parte va putea să învețe din experiența botanistului din muzeu. Prin această formă de colaborare el se pregătește concomitent și pentru viitorul studiu al științelor naturii de la facultate.

Colaborarea muzeelor cu școlile poate fi împărțită în două categorii:

a. Colaborarea muzeelor mari;
b. Colaborarea muzeelor mici de cunoașterea patriei.

https://biblioteca-digitala.ro

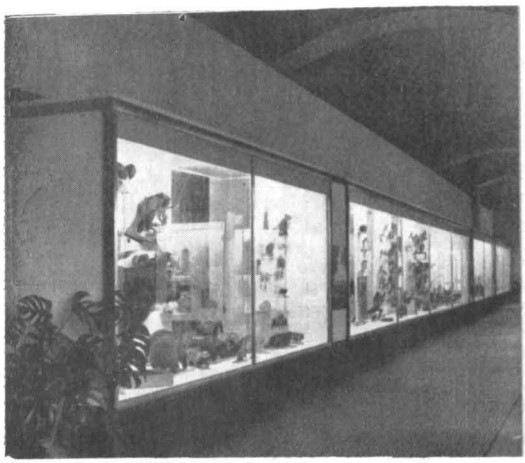

ASPECTE DIN MUZEUL PLZEN ÎN BOEMIA DE VEST

În ambele cazuri colaborarea poate fi împărțită în felul următor :

1. Colaborarea cu școlile generale, ciclul inferior (6—11 ani).
2. Colaborarea cu școlile generale, ciclul superior (12—15 ani).
3. Colaborarea cu liceele sanitare, tehnica agricolă și altele (16—19 ani).
4. Lucrări metodice și de specialitate cu elevii liceelor (gimnaziilor) și școlilor medii de specialitate (16—19 ani).

Ceea ce este specific numai muzeelor mari este colaborarea cu studenții.

La ambele grupe de muzee se pune și mai mult problema colaborării cu organizațiile de pionieri, cu învățătorii și cu institutele pedagogice.

Dacă analizăm problemele mai sus-amintite putem conchide că această problematică nu este chiar atît de simplă. Deci, de ce ar avea nevoie școlile de la muzee.

Elevii ciclului inferior al școlilor generale vor vizita expozițiile pe tot parcursul lor fiind considerați de muzeografi ca vizitatori obișnuiți ai muzeului. Ei au nevoie să-și facă numai o imagine generală despre bogăția și varietatea speciilor de animale și plante, minerale și roci care se găsesc în natură.

În cazul ciclului superior al școlilor generale, elevii se vor interesa mult mai mult de anumite specii, de anumite obiecte din domeniul științelor naturii. În final, vizitarea muzeelor va fi puțin diferențiată. Elevii vin în general la muzeu ori însoțiți de profesorul de biologie (științe naturale) sau foarte rar, sub forma unei vizite obișnuite a expoziției de bază.

În cazul acesta putem ajunge la o înțelegere cu cadrele didactice sau cu conducerea județeană a învățămîntului pentru ca aceste vizite să fie planificate pe tot timpul anului, și în acest caz se poate pregăti un program special în muzeu, care să vină în ajutorul școlii. De exemplu : în afara vizitării parțiale a expoziției de bază poate fi pregătit și un film sau o serie de diapozitive adecvate tematicii respective. Lectorul muzeului poate ține chiar o prelegere introductivă sau la nevoie să însoțească clasa sau grupa. În afară de aceasta se poate organiza și o expoziție școlară specială conform materialului parcurs după programa de învățămînt.

În cazul liceelor, respectiv școlilor medii de specialitate, programul de colaborare va fi și mai diferențiat. Sînt foarte rare cazurile cînd elevii vizitează în grup (cu clasa) expozițiile de bază. Chiar mai mult, muzeele sînt vizitate de elevi, în urma recomandărilor primite de la profesor, pe o temă dată. În același timp profesorul de științe naturale le recomandă o literatură de bază, iar în muzeu trebuie să studieze o anumită problematică.

Se poate obiecta faptul că în general liceele nu sînt obișnuite cu această metodă de lucru. Dar noi putem afirma că aceste cazuri sînt destul de dese și metoda este considerată atît de profesori cît și de muzeografi ca eficientă. Prin această metodă de lucru, elevul capătă deprinderea de a studia și a-și rezolva singur problematica impusă de tema urmărită, ceea ce îi este de mare ajutor în continuarea studiului la nivel de universitate.

În orașele universitare, muzeele mari sînt vizitate de studenții facultăților de științe naturale, sau ai Institutului pedagogic. Ei încep prin a studia expozițiile de bază și mai tîrziu trec la colecțiile din depozite.

Astfel de cointeresați formează o categorie cu totul aparte iar accesul lor la diferitele obiecte este cerut de necesități științifice de specialitate. Mulți studenți își pregătesc lucrările de diplomă pe baza studierii colecțiilor din muzeu, a unor specii de plante, urmărindu-se răspîndirea lor, ecologia etc.

Acești studenți participă, în afară de excursiile documentare organizate de facultate, la cele organizate de muzee, fiind însoțiți de lucrătorul și colaboratorul muzeului, cu care ocazie colectează exem-

https://biblioteca-digitala.ro

plare botanice, entomologice, în funcție de specialitatea îmbrățișată, le prepară în muzeu și sînt mulțumiți atunci cînd determinările făcute de ei sînt găsite corecte.

În cele mai dese cazuri studenții, după terminarea și susținerea lucrării de diplomă, predau colecțiile lor muzeului, (în cazul în care colecțiile nu sînt întrebuințate ca acte justificative pe lîngă lucrarea de diplomă și trebuie reținute la catedră).

Cu totul altfel se desfășoară munca cu grupele de pionieri. În acest caz ne orientăm după programul pe care îl au pe întregul an grupele cointeresate ale organizațiilor de pionieri. În general sînt tratate problemele de protecția naturii, de recunoașterea naturii. Reușita unor asemenea acțiuni depinde și de pregătirea instructorilor de pionieri, care pot fi învățători, elevi de la școli medii sau muncitori de la diferite fabrici.

Experimente privind colaborarea secțiilor de științe naturale din muzee cu școala

În ciuda faptului că toate muzeele sînt pregătite pentru colaborarea cu școala, trebuie să constatăm cu multă părere de rău că majoritatea activităților sînt inițiate de către muzee și nu de școli. Cu toate că muzeele au și multe alte lucrări și probleme de rezolvat, ele se străduiesc să ajute școlile la tot pasul și totuși acestea nu profită îndeajuns, ceea ce ar lăsa impresia că școlile ar fi dezinteresate față de ajutorul pe care-l pot primi de la muzee. Mai trebuie amintit că ajutorul dat de muzee nu este exploatat cu regularitate și datorită orarului săptămînal. Rămîne ca o problemă de rezolvat găsirea timpului optim în care să fie vizitat muzeul. Se au în vedere orele de la sfîrșitul cursurilor, sau cele de după-amiază, pentru că efectuarea unor schimbări de ore este foarte greu, atît la ciclul superior al școlilor generale, cît și la liceu.

De aceea va fi foarte greu, ca orele obișnuite de științe naturale să fie ținute în muzeu. În acest sens pot fi puse în discuție numai orele de recapitulare a unei întregi tematici, pentru că numai acestea pot fi programate cu mai multă ușurință în timpul anului.

Școlilor li se cere uneori să găzduiască mici expoziții organizate de muzeu, conform planului de învățămînt, fapt ce se realizează de cele mai multe ori în urma unei înțelegeri în prealabil, între conducerea școlii și învățători pe de o parte și lucrătorii din muzeu de cealaltă parte.

Această formă de ajutor dată de muzeu școlii este exploatată foarte bine în orașele mai mici și anume în muzeele de cunoașterea patriei, orașe în care distanța școală-muzeu nu este atît de mare. În astfel de cazuri se întîmplă foarte des ca diferitele clase să meargă la muzeu după un anumit plan, chiar de mai multe ori în timpul lunii.

Cu multă satisfacție putem totuși constata că și în marile muzee expozițiile școlare sînt bine exploatate. Aceasta se referă la Muzeul național din Praga, muzeul din Brno din Moravia, Institutul de cunoașterea patriei din Olomouc și multe alte instituții.

În unele țări preparatele, modelele, păsările și animalele împăiate sînt confecționate în muzee. La noi, această formă de ajutorare a școlii nu este necesară. Pentru școli, lucrează o întreprindere specializată, care produce aceste materiale didactice. În afară de acestea găsim în marile orașe cooperative anume pentru preparat, care își pun serviciile în slujba școlilor. Astfel, școlile primesc diferite duplicate corect executate, animale și păsări bine împăiate, forme perfect turnate după materialele paleontologice, care nu au valoare muzeală sau științifică și de aceea sînt primite gratis sau foarte ieftin.

În cazul în care învățătorii sau elevii și studenții sînt interesați de metodele de preparare, ei vor fi inițiați în cele mai simple metode (de exemplu botanică, entomologie, prepararea scheletelor, turnarea formelor).

Multe muzee întreprind atît pentru școli cît și pentru profesorii de științe naturale, diferite călătorii de studii pe teren, călătorii în care se fac diferite observații (de exemplu de ornitologie). În timpul excursiilor se execută diferite determinări, recoltări de plante și insecte și așa mai departe.

MUZEUL REGIONAL DIN JIHLOVA (MORAVIA), O PARTE DIN EXPOZIȚIA DE PLANTE

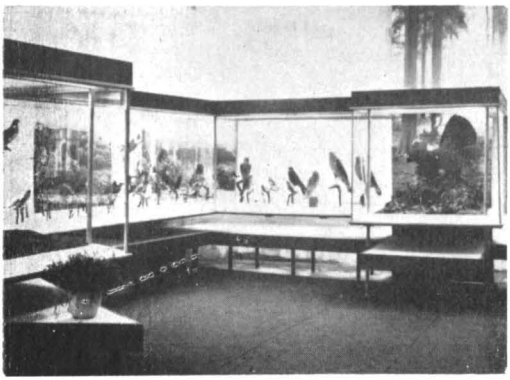

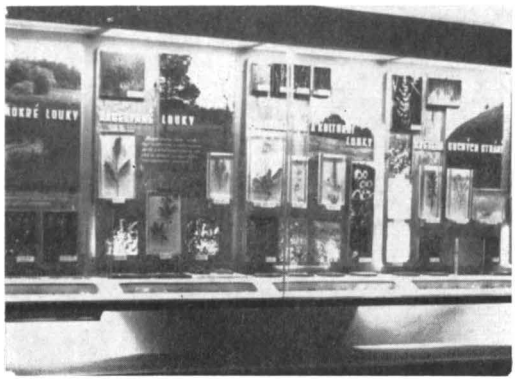

https://biblioteca-digitala.ro

Aceste excursii de cercetare sînt menite să facă cunoscute metodele pe care le folosesc profesorii în activitatea lor cu elevii și studenții.

În unele cazuri sînt organizate excursii în cadrul acțiunilor de protecț'a naturii și atunci scopul lor va fi cunoașterea plantelor, păsărilor și insectelor ocrotite. În același scop se organizează la muzee și grupele de „tineri protectori ai naturii". Chiar și pe oamenii de știință ai muzeului îi g ăsim de multe ori în postura de conservatori, în domeniul protecției naturii.

Colaborarea secțiilor de științe naturale ale muzeelor cu tineretul

În afară de colaborarea mai sus-amintită cu organizația de pionieri a Uniunii Tineretului Socialist din R.S.C., se mai organizează în muzee și asociații de cointeresați ai științelor naturii din rîndurile tineretului. Multe din acestea au o experiență de ani de zile și lucrează bine, altele sînt întemeiate pe diferite specialități și sfere de interes. În afară de grupele pentru zoologie, botanică, mineralogie, paleontologie și protecția naturii și altele, există și grupe pentru preparare și conservare.

Mulți tineri cetățeni vădesc interes pentru diferitele activități de muzeu. Unii elevi și studenți audiază prelegeri sau vizionează filme cu tematică de specialitate, care se țin în muze.. Ei vin în laboratoarele de zoologie și paleontologie și învață astfel prepararea scheletelor, formelor turnate și altor operații.

Studenții învață de exemplu presarea (uscarea) plantelor pentru ierbare, pregătirea exemplarelor reprezentative ale acestora, prepararea insectelor și altele.

Pe teren învață să caute anumite plante. Mai tîrziu ajung să pună în legătură apariția plantelor cu configurația terenului și cu apariția specific diferențiată a plantelor. Astfel ei ajung să știe mult mai mult despre plante decît colegii lor, care nu au vizitat secția de științe naturale.

Trebuie să ne străduim continuu, pentru ca această colaborare cu școlile sau cu elevii și studenții să nu devină formală, ci efectivă, de un real folos.

Expoziția școlară în muzeu

Mai înainte am discutat despre posibilitatea pregătirii expoziției școlare conform planului de învățămînt. Acum putem afirma, liniștiți, că nu se poate ridica nici o problemă în constituirea unei ex-

MUZEUL REGIONAL DIN JIHLOVA, PĂSĂRILE, ANIMALELE ȘI PĂDURILE REGIUNII JIHLOVA(MORAVIA)

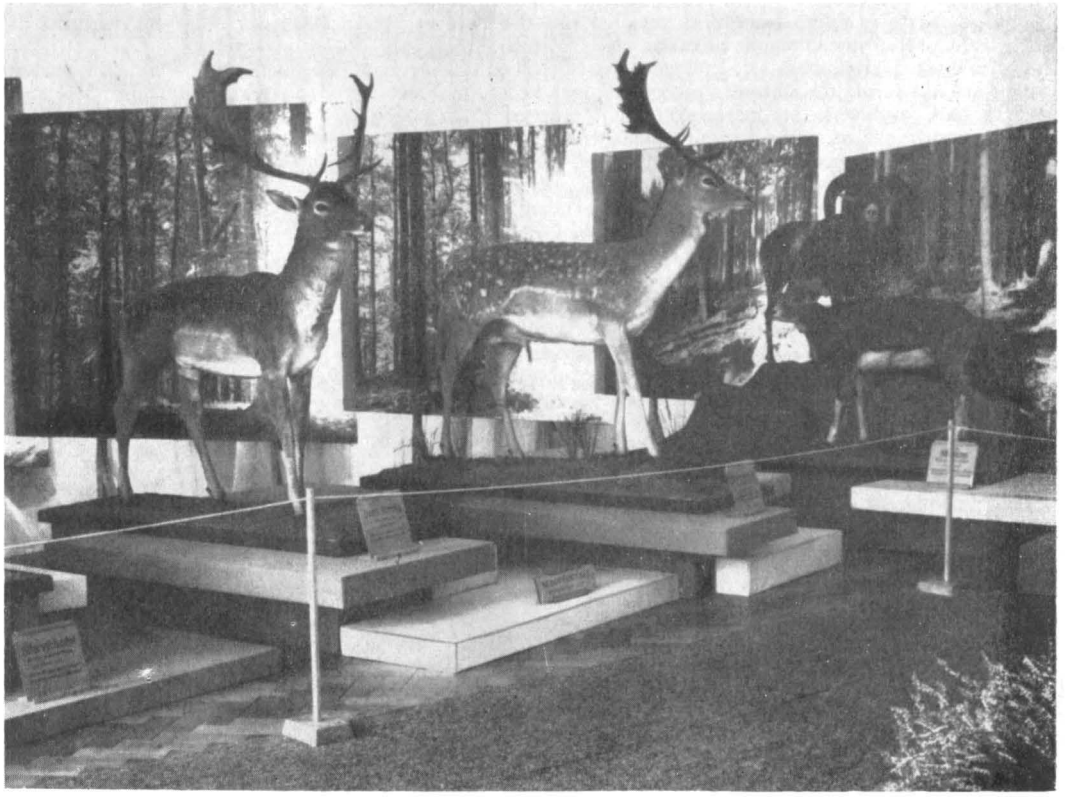

https://biblioteca-digitala.ro

poziții școlare în muzeu, expoziție care trebuie să se facă cu consultarea unui pedagog, pentru a cunoaște cu ce poate ajuta muzeul învățămîntul, cu ce poate contribui muzeul la îmbunătățirea procesului de învățămînt, pornind de la ideea că nu totul poate fi expus, ci numai ceea ce poate crea elevului o imagine de ansamblu asupra materiei parcurse la școală, dîndu-i astfel ocazia să facă o recapitulare tematic completă.

Dacă dorim să vedem o expoziție pentru elevi putem vizita expoziția de mineralogie, făcută după un plan de învățămînt la Muzeul național din Praga. Acolo totul este aranjat sistematic în vitrinele secundare din sala colecțiilor universale. De asemenea, o colecție școlară de mineralogie se poate vedea și la Institutul de cunoașterea patriei din Olomouc.

Unele muzee de cunoașterea patriei, mai ales cînd este vorba de cele mici, au o expoziție de bază comună pentru întreg publicul, iar problema care ne interesează este rezolvată în felul următor: în toată expoziția anumite obiecte care sînt importante pentru învățămînt sînt însemnate cu un punct pe etichetă.

Expozițiile de bază în muzeele de cunoașterea patriei sînt și așa orientate mai ales spre vizitatori veniți din școli. În afară de aceasta, expozițiile de bază sus-amintite mai au și alte multiple scopuri.

Cercetătorii de științele naturale din muzeu se străduiesc să releve în fața vizitatorilor și mai ales a elevilor evidenta legătură dintre condițiile de viață din regiunea respectivă și locuitorii ei. Ei doresc să le arate strînsa legătură dintre apariția diferitelor plante, insecte, păsări, animale și regiunea respectivă (de la nivelul mării, relieful regiunii, compoziția solului ș.a.m.d.).

Prin aceasta poate fi arătată și influențarea conținutului biotopilor prin exhalate și eluate. Astfel se poate sublinia și aspectul protecției naturii.

Multe muzee pregătesc actualmente expoziții monotematice cu un anumit scop, de exemplu: protecția naturii.

Învățămîntul științelor naturii în muzeu

În diferitele lucrări de specialitate se vorbește în cadrul colaborării școală-muzeu despre învățămîntul în muzeu. Despre diferite acțiuni putem citi în revistele din R.D.G. și U.R.S.S., dar cu toate că aceste state citate au o experiență foarte bogată în ceea ce privește învățămîntul în muzeu, realizările noastre sînt cu totul altele și se referă mai mult la orele de recapitulare.

Putem observa o mare diferență între cunoștințele asimilate la muzeu și cele de la școală. Orele de recapitulare pot rezolva parțial problema, în sensul că elevii au unele cunoștințe deja înmagazinate, iar în muzeu ele sînt numai aprofundate.

Elevul sau studentul reacționează la schimbările de mediu în mod pozitiv și cu multă bucurie și atenție urmărește toate expunerile. În legătură cu muzeele, doresc să menționez un exemplu: am făcut o vizită cu studenții care învățaseră chiar în anul lor sematologia. La Institutul național de sănătate am vizitat laboratoarele, roentgenul, E.K.G. și alte instalații. Studenții veneau la locurile cunoscute, nu ca pacienți ci ca ajutoare pentru sănătate. Acolo au venit în contact cu diferite aparate și principii de muncă. Rezultatele acestor deplasări la fața locului au fost uimitoare; studenții și-au însușit profund nu numai cunoștințele de sematologie ci și cele de chimie, fizică și disciplinele aproapiate.

Se înțelege de la sine că aceste deplasări la fața locului au trebuit să fie bine pregătite dinainte. A trebuit să punem la punct dinainte la Institutul național pentru sănătate, tot ce am vrut să spunem studenților și a fost necesară chiar și pregătirea unor fotografii schiografice și tomografice. Asemănător au fost pregătite și electrocardiograme și preparate microscopice.

Din aceasta putem deduce că și în muzeu este foarte important ca pentru orele de recapitulare, totul să fie dinainte bine pregătit.

S-a mai vorbit despre rolul important pe care îl au expozițiile de bază și școlare întocmite după un plan de învățămînt. De aceea trebuie să fim conștienți de faptul că aceste expoziții trebuie rezolvate foarte modern și să ținem seama de scopul cu care aceste expoziții sînt organizate, în interesul vizitatorilor, în cazul de față cel al elevilor și studenților. Nu este posibil să ținem seama numai de ținuta artistică. În primul rînd trebuie să punem în fața vizitatorilor exponatele și numai în al doilea rînd se pune problema prezentării lor artistice.

Colaborarea muzeelor cehoslovace, respectiv a secțiilor de științele naturii cu școlile și cu tineretul în general nu este în nici un caz formală. Școlile vizitează muzeele în diferite cazuri și mai ales expozițiile de bază și școlare le sînt de folos pentru orele de recapitulare de mai multe ori pe an. Învățămîntul acesta înseamnă orele normale de biologie la muzeu, planificat, sau sub forma unor deplasări pe teren pentru recapitularea unei întregi tematici conform planului de învățămînt. Muzeele se străduiesc de multe ori cu un succes binemeritat să țină o legătură continuă cu elevii, studenții și cu toți tinerii interesați. Pe această cale au fost înființate în muzee diferite grupe de cointeresați. Multe din acestea lucrează de foarte mulți ani împreună. Cea mai mare parte a vizitatorilor de muzeu o formează școlile și elevii și studenții individuali, ca și alți tineri cetățeni. De aceea lucrătorii din muzeu sînt foarte bine pregătiți în fața acestor vizitatori și își dau silința să susțină interesele acestor tineri cetățeni sub toate formele.

Din aceste motive putem aprecia aceste colaborări ale muzeelor cu școala ca extrem de stimulatoare și sînt de părere că în multe cazuri studenții cei buni se vor interesa și mai tîrziu de științele naturii iar unii dintre ei își vor alege această specialitate ca meserie.

https://biblioteca-digitala.ro